

В Україні функціонує багато філій зарубіжних ТНК, а от українських ТНК у нас ще фактично одиниці: Індустріальний союз Донбасу, Систем Кепітал Менеджмент, Укрнафта, Приватбанк, УкрСіббанк. Близькою до статусу ТНК є фірма "Оболонь", якщо реалізує свій проект із будівництва заводу в Німеччині. Створити корпорації повного замкненого циклу, які б займалися видобутком сировини, її переробленням і виготовленням та реалізацією з неї продукції, Україна може лише в окремих галузях економіки. Фактично, повним замкненим циклом металовиробництва, що властивий ТНК, володіла колишня державна компанія "Криворіжсталь". Проте для повного визнання компанії як ТНК потрібна її повна фінансова прозорість, що на сьогодні для багатьох наших компаній є недозвільною розкішшю з певних суб'єктивних причин. Крім того, створення власних ТНК можливе в галузях, що найбільше інтегровані у світове господарство. Чи не найголовнішою такою галуззю в Україні є транспортування енергоносіїв на ринки європейських держав [5, с. 100].

Для України, як і для багатьох інших держав, в яких лише формується система ринкових відносин, класичні форми підприємницької транснаціоналізації ще не набули поширення. Тому актуальним є завдання пошуку шляхів концентрації внутрішніх промислових і фінансових ресурсів, серед яких поширенням сьогодні є створення так званих промислово-фінансових груп.

Література

1. Вернер К., Вайс Г. Черная книга корпораций : пер. с нем. – Екатеринбург : Ультра. Культура, 2007. – 416 с.
2. Глобализация: выгоды и угрозы // Спецпроект "КомпьюН". – 2006. – № 29-30. – С. 25-56.
3. Мировая экономика и международный бизнес / под общ. ред. В.В. Полякова, Р.К. Щенина. – М. : Изд-во КНОРУС, 2005. – 656 с.
4. Самофалов В. Глобальний виклик транснаціональних корпорацій // Дзеркало тижня. – 2003. – № 31. – С. 1, 12.
5. Сташин А. Вплив транснаціональних корпорацій як економічних суб'єктів на конкурентоспроможність національних економік // Вісник ЛНУ ім. І. Франка. Серія економічна. – 2007. – Вип. 37 (Ч.1). – С. 94-102.
6. Транснаціональні корпорації / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький та ін. – К. : Таксон, 2001. – 304 с.

УДК 336

*Доц. І.Н. Карпунь, канд. екон. наук –
Львівський ДІНТУ ім. В'ячеслава Чорновола*

СТРУКТУРНІ ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглянуто відповідні засади фінансування антикризових заходів, визначено конкретні форми та умови мобілізації фінансових ресурсів, з'ясовано методи нагромадження розміру та структури капіталу. Встановлено, що важливе місце у системі заходів оздоровлення займає реструктуризація підприємства та його діяльності. Щоб знайти і визначити найефективніший метод і форму реструктуризації, потрібно здійснити ретельний аналіз структурних підрозділів підприємства, науково обґрунтувати рівень прогнозних результатів, терміну їх досягнення, потрібних для цього коштів та можливостей їх отримання.

*Assoc. prof. I.N. Karpun – Lviv state institute newest technologies
and controlling named after V. Chornovil*

Structural financial mechanisms of the anticrisis measures of manage subject

Considering appropriate Soundations Sunding crisis measures, identifying specific forms and conditions for mobilising financial resources, determining methods of accumulation sire and structure of capital. It is set that an important place in the system of measures of making healthy occupies restructuring of enterprise and his activity. To find and define the most effective method and form of restructuring, it is needed to carry out the careful analysis of structural subdivisions of enterprise, scientifically to ground the level of prognosis results, term of their achievement, necessary for this purpose money and possibilities of their receipt.

Постановка проблеми. Збереження суб'єкта господарювання залежить від того, як швидко і наскільки ефективно воно зуміє позбутися від усіх небажаних наслідків, які можуть йому загрожувати. Практика засвідчує, що фінансовий стан загалом є багатовимірною характеристикою внутрішньофірмових процесів та результатів діяльності у грошовій формі, причому банкрутство (криза) є показником фінансового стану підприємства, який свідчить не лише про втрату платоспроможності, але й про незадовільні результати роботи всіх організаційних блоків підприємства загалом. За таких умов важливо вчасно помітити зміни, які впливають на діяльність підприємств, ідентифікувати тенденції їхнього розвитку, визначити та реалізувати відповідні заходи, спрямовані на ліквідацію або зменшення негативних наслідків та використання сприятливих нагод.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми, засвідчує, що в цьому напрямку економіки досить ефективно працює велика плеяда як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-дослідників: С.Ф. Покропивний, Г.О. Крамаренко, Є.В. Мних, З.О. Манів, І.М. Луцький, Дж. Миль, І.А. Бланк, В.О. Василенко, Г.Я. Гольдштейн, О.О. Терещенко, Ш. Бланкарт, Ф.Ф. Бутинець, А. Маршал, А.М. Поддєрьогін, С. Росс, Ф. Бестерфильд, Б. Джрджан, В.П. Савчук, Б.А. Райзберг, Р.А. Фатхутдинов, О.М. Петрук, В.С. Марцин та ін. Проте поряд із значною кількістю публікацій зазначених вчених, проблему засад фінансування антикризових заходів суб'єктів господарювання ще мало досліджено в Україні.

Мета роботи. Дослідити та визначити сутність і зміст структури фінансового механізму антикризових заходів суб'єкта господарювання як потрєбної умови виживання конкурентоспроможності підприємств України. Визначити потребу інтенсифікації засад фінансування антикризових заходів та активізації нагромадження розміру і структури капіталу.

Виклад основного матеріалу. Дослідження О.І. Макаренко показують, що використання стратегічного управління дає змогу забезпечити стійкий розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища шляхом моніторингу стану мікро- і макросередовища, сканування внутрішнього середовища на основі ресурсного аналізу застосування інформаційних технологій, захисних механізмів ризик – менеджменту, бюджетування

(якісного поточного управління фінансовими ризиками). Поєднання цих прийомів сприяє ранньому виявленню та адаптації до слабких сигналів кризової ситуації, що народжується [4].

Матеріал аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду підприємств показує, що можна виділити три стратегії, які характеризують поведінку суб'єктів господарювання в умовах кризи. Перша стратегія – характерна для підприємств, які здійснюють традиційну політику зі стабілізації свого фінансового положення, тобто внаслідок виявлення спеціального прогнозу настання кризи, то керівництво, зазвичай, вживає заходів щодо зниження витрат, удосконалення виробництва, активізації збуту тощо, за допомогою яких передбачається скоригувати погіршення техніко-економічних показників.

Друга – реактивна стратегія, за якої управлінські рішення запізнюються щодо моменту раціонального початку дій несподіваного виникнення проблемних ситуацій, раніше не розпізнаних керівниками підприємств.

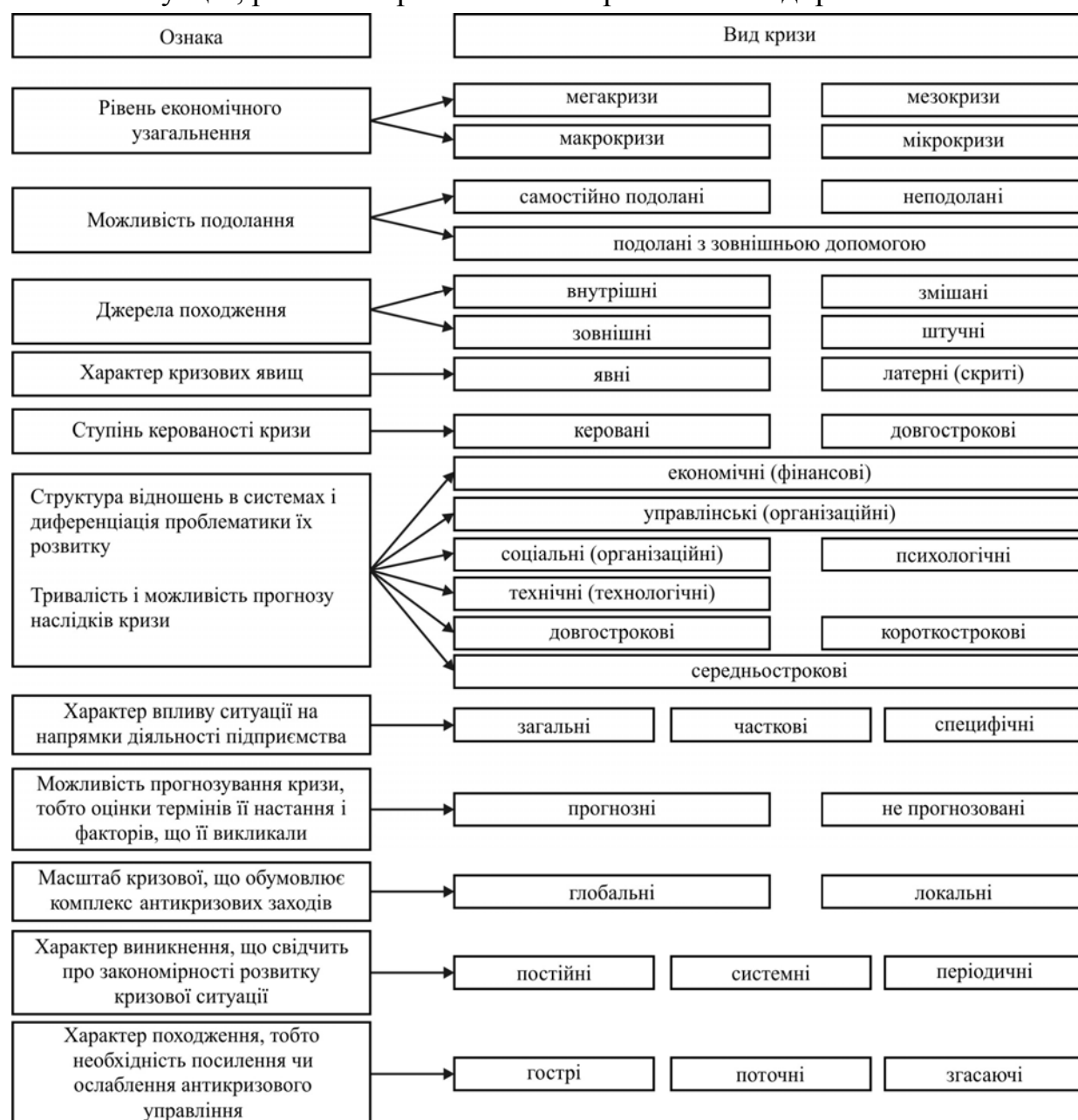

Рис. 1. Основні ознаки групування кризових ситуацій

Третя – планова стратегія – властива підприємствам, де неекстраполятивні методи прогнозування розвитку технології, структурне економічне прогнозування тощо спрямовані безпосередньо на виявлення можливих змін, що виникають через дискретні відхилення стратегічного характеру. Отримана таким чином прогнозна інформація є набором відомостей, який дає змогу вживати заходи до виникнення кризової ситуації (рис. 1) [6].

Достатньо визначений горизонт прогнозів дає змогу підприємству виконувати коригуючі дії до того, коли можливі загрози встигають завдати збитку економіці підприємства. Сигнали кризи повинні відстежуватися тільки за допомогою економічного моніторингу. Подолання негативного впливу зовнішнього середовища можливе тільки за умови застосування високоефективного менеджменту, через систему науково-обґрунтованих певних його функцій. Процес управління фінансовою діяльністю підприємства передбачає розроблення певного механізму фінансового менеджменту, що має включати систему основних показників, за допомогою яких можна оцінити з достатнім ступенем точності його поточні і стратегічні можливості. Тобто прояви кризового стану на підприємстві можна визначити системою показників (індикаторів) як окремо, так і в різних поєднаннях (рис. 2).

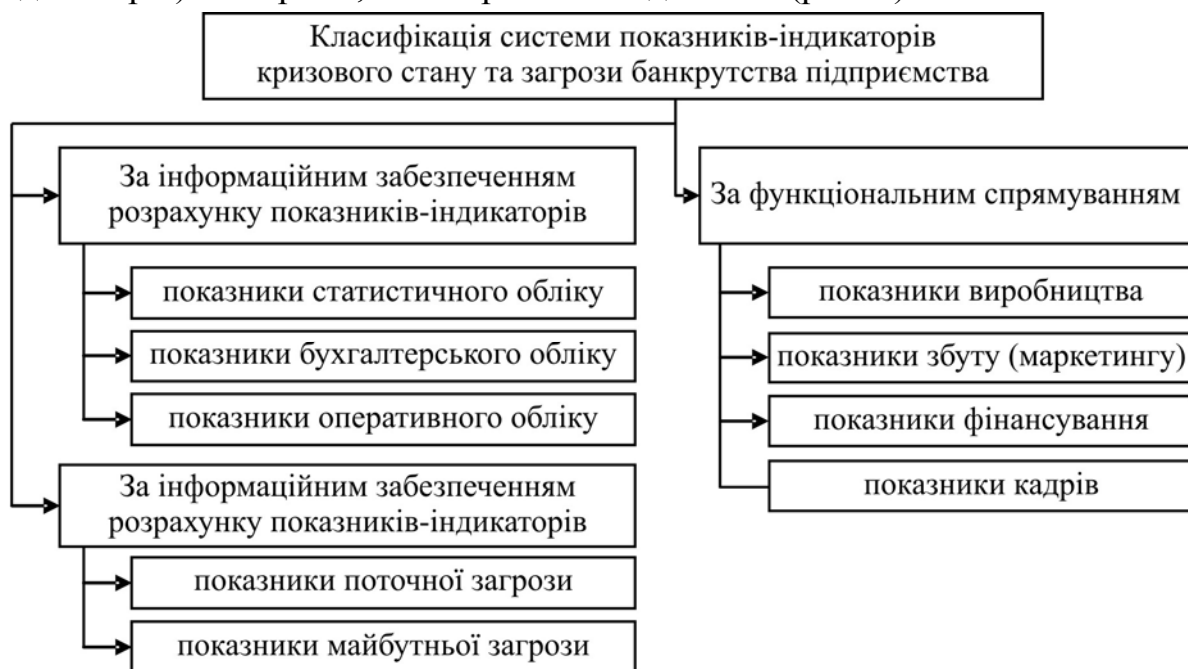

Рис. 2. Класифікація системи показників-індикаторів кризового стану та загрози банкрутства підприємств

На основі виявлення та аналізу причин кризи на підприємстві та згідно з вибраною стратегією розробляють план санації – система взаємопов'язаних дій, спрямованих на вихід підприємства з кризи. Вона формується на базі комплексного дослідження фінансового стану підприємства (рис. 3), аналізу внутрішніх резервів стратегічних задач санації та висновків про можливе залучення капіталу.

А. Сміт розглядає капітал як запас, який використовують для господарських потреб і дає дохід [8]. Д. Рікардо вважав, що капітал – це частина багатства, що зайнята у виробництві і потрібна для приведення в дію праці

[7]. А. Маршал визначав капітал як сукупність речей, "без яких виробництво не могло б здійснюватися з рівною ефективністю, але вони не є безкоштовними дарунками природи" [5]. З позицій фінансового менеджменту, капітал розглядають як частину фінансових ресурсів, використовуваних у господарській діяльності для отримання прибутку, розвитку (оздоровлення) підприємства, здійснення розширеного відтворення. У питаннях оздоровлення підприємства (санації) рух капіталу, на нашу думку, розглядають через рух фінансових активів.

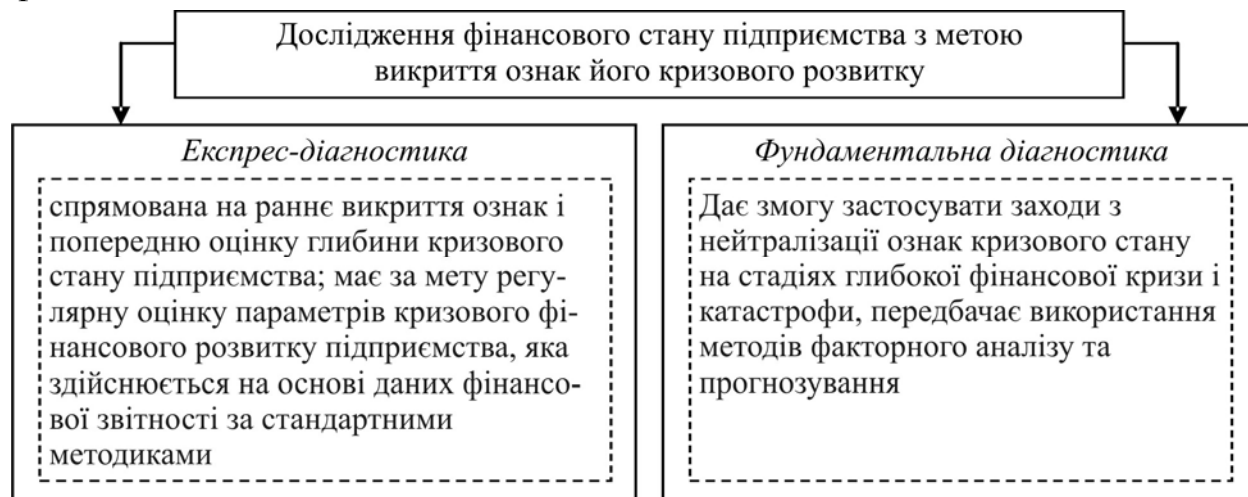

Рис. 3. Дослідження фінансового стану підприємства з метою викриття ознак його кризового розвитку

Досліджуючи діагностику фінансово-майнового стану підприємств особливу увагу слід привернути на показники фінансової стабільності санаційного проекту, характер використання та терміни повернення інвестицій, а також правильну оцінку динаміки прибутковості в перспективному періоді, обсяг та структуру розподілу прибутку, шляхи зниження витрат на виробництво, обіговість обігових коштів. Обсяг санаційних коштів (витрат) (I) для здійснення оздоровлення фінансового стану неплатоспроможного підприємства треба розрахувати за такою формулою:

$$I = 3 - (P - \Pi), \quad (1)$$

де: 3 – потрібна загальна сума витрат на здійснення оздоровчих (санаційних) процесів, що забезпечують рентабельну роботу неплатоспроможних підприємств; P – обсяг внутрішніх резервів підприємства, які можна використовувати для фінансового оздоровлення; Π – обсяг фінансової допомоги з боку інших підприємств, які зацікавлені в рентабельній роботі неплатоспроможного підприємства.

У цьому аспекті надзвичайно відповідально для менеджерів обґрунтувати можливий сценарій нейтралізації не передбачуваних ризиків у процесі фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання. При цьому потрібно врахувати той факт, що наслідки нейтралізації ризикованих проектів бувають надто складними, тому ця позиція потребує прийняття обґрунтованого рішення. Особливе місце в системі заходів оздоровлення займає реструктуризація (походить від поняття "структура") підприємства та його діяльності. Реструк-

туризація підприємства означає переструктурування – зміну зв'язків як у підсистемах, так і між ними для покращання управління та результативності фінансово-економічної діяльності. У Законі України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", наведено визначення реструктуризації як здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів виготовлення конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів.

Досліджуючи реструктуризацію як чинник санації, то вона є комплексом оздоровчих заходів, які мають за мету подолати на підприємстві кризові явища та закласти фундамент для розвитку в майбутньому. У ширшому розумінні поняття "реструктуризація" Б.А. Жалібо окреслює як комплексну інновацію, ...спрямовану на оптимізацію всіх функцій підприємства, забезпечення досягнення більшого економічного ефекту підприємством [1]. Іноземні фахівці під реструктуризацією розуміють програму комплексних змін на підприємстві, спрямованих на підвищення його ринкової вартості.

Практика фінансового оздоровлення високо розвинених країн Заходу свідчить про те, що найефективнішою організаційно-правовою формою юридичної особи боржника для здійснення оздоровчої реструктуризації є господарський суб'єкт, здебільшого акціонерне товариство. Це пояснюється тим, що організація бізнесу у формі акціонерного товариства дає змогу без забруднень замінити власника його статутного фонду шляхом домовленості між сенатором і акціонерами про передачу частини акцій санатору в обмін на погашення ним боргу товариства. Умовою такої санації є потреба забезпечення засновниками мінімального розміру статутного фонду, встановленого законом.

Основними принципами, за якими провадять процедуру будь-якого змісту і форми реструктуризації, є: пріоритетність інтересів власників і кредиторів, держави загалом над інтересами окремого підприємства; створення внаслідок реорганізації, реструктуризації надійного, фінансово-стабільного підприємства; забезпечення неперервної роботи підприємства під час нової реорганізації, реструктуризації; збереження комерційної таємниці.

Важливо зауважити, що кризовий стан (підприємство перебуває на межі банкрутства) характеризується ситуацією, коли на додачу тимчасово вільних коштів, не протермінованих кредитів і кредиторської заборгованості підприємства має протерміновані кредити, а також протерміновану кредиторську і дебіторську заборгованість. Така ситуація означає, що підприємство будь-якої підпорядкованості, не може вчасно розплатитися зі своїми кредиторами і втратило свою платоспроможність. В умовах ринкової еконо-

міки у разі хронічного повторення такої ситуації підприємство має бути оголошене банкрутом і відповідно знаходити шляхи виходу з цього стану.

Висновки. Вирішальним чинником, який визначає здатність підприємства до фінансового оздоровлення, є система функціонування фінансів, підпорядкована меті формування оптимального обсягу фінансових ресурсів та їхнього найефективнішого використання для забезпечення виконання завдань передбачених фінансовою, зокрема й антикризовою політикою та цілеспрямованого впливу на процес суспільного відтворення.

Відповідно до засад фінансування антикризових заходів, потрібно визначити конкретні форми та умови мобілізації фінансових ресурсів, з'ясувати пріоритетні напрямки використання коштів, правила та принципи формування активів та пасивів, методи нагромадження розміру та структури капіталу.

Залежно від впливу на величину капіталу суб'єкта господарювання, заходи з фінансового забезпечення антикризового управління доцільно розглянути у вигляді сукупності етапів, об'єднаних у два основні блоки; 1) діагностика кризового стану без реального збільшення капіталу, тобто без залучення додаткових грошових коштів на підприємство; 2) безпосередньо реалізація антикризових заходів із залученням додаткового капіталу.

Важливе місце у системі заходів оздоровлення займає реструктуризація підприємства та його діяльності. Щоб знайти і визначити найефективніший метод і форму реструктуризації, потрібно здійснити ретельний аналіз структурних підрозділів підприємства; науково обґрунтувати рівень прогностичних результатів, терміну їх досягнення, потрібних для цього коштів та можливостей їх отримання.

Література

1. Жалібо Б.А. Реструктуризація підприємства як комплексна інновація, спрямована на підвищення конкурентоспроможності. 1997". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessschution.com.ua/restructuring.htm>.
2. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 30.06.99 р.
3. Карпунь І.Н. Антикризові заходи на підприємстві; управління, стратегія, цілі та завдання : монографія. – Львів : Вид-во "Світло", 2008. – 440 с.
4. Макаренко І.О. Алгоритм антикризового управління підприємством // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3. – С. 104-109.
5. Маршал А. Принципы экономической науки. – в 3-х томах : пер. с англ. – М. : Изд-во "Прогресс", 1933. – Т. 1. – 432 с.
6. Парник В.О. Оподаткування витрат підприємств як альтернатива податку на прибуток // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 63-71.
7. Рикардо Д. Соч. – М., 1941. – Т. 1. – С. 9-10.
8. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М. : Изд-во "Соцэкгиз", 1962. – 205 с.
9. Семіноженко В.П. Інтелектуальна економіка; майбутнє України // Проблеми науки. – 2001. – № 6. – С. 2-6.
10. Шморгун Н.П., Головка І.П. Фінансовий аналіз : навч. посіб. – К. : Изд-во ЦНЛ, 2006. – 528 с.